

РОЗВ'ЯЗКА

*Представнику Президента України у Кіровоградській області
Сухомлину М. О.*

Про прийняття нормативного акту щодо передачі колекції О. Б. Ільїна у власність держави

Шановний Миколо Олексійовичу!

Кабінет Міністрів України розглянув питання про можливість передачі колекції О. Б. Ільїна у власність держави і повідомляє.

Питання передачі права спадкованого майна регулюється нормами Цивільного кодексу України. Зокрема, статтею 555 зазначеного кодексу встановлено, що спадковане майно за правом спадкоємства переходить до держави, якщо у спадкодавця немає спадкоємців ні за законом, ні за заповітом.

Право на спадщину оформляється свідоцтвом про право на спадщину, яке видається державною нотаріальною конторою за місцем відкриття спадщини не раніше як через шість місяців з дня відкриття спадщини у порядку, встановленому Цивільним кодексом України.

Прошу у місячний строк здійснити оформлення колекції О. Ільїна у власність держави і поінформувати Кабінет Міністрів України.

З повагою Віце-прем'єр-міністр України

М. Жулинський.

ВИСНОВКИ

науково-консультативної комісії по вирішенню питань, пов'язаних з колекцією О. Б. Ільїна

Науково-консультативна комісія, склад та повноваження якої затверджено розпорядженням Представника Президента України по Кіровоградській області від 17 січня 1994 року за № 5, у термін від зазначеного числа виконала таку роботу:

1. Прийняла для обстеження та оцінки майно О.Б. Ільїна, що було вилучене і описане судовими виконавцями згідно з рішенням Кіровського районного суду м. Кіровограда.
2. Створила відповідні умови для збереження речової частини колекції у приміщенні обласного краєзнавчого музею і книжкової частини колекції в обласній науковій бібліотеці ім. Д. Чижевського.
3. Виконала майже повний аналітичний опис зібрання, що міститься у фондах обласного краєзнавчого музею, та почала детальне обстеження книжкової частини колекції, без якого неможливо провести оцінку її вартості у тій чи іншій валюті.
4. У зв'язку з тим, що умови, в яких зберігав свою колекцію О. Б. Ільїн, були вкрай поганими і вели до псування раритетів, комісія провела санітарну обробку книжкового та речового зібрання, а також реставраційну консервацію меблів.

Обсяг виконаної роботи дозволяє комісії стверджувати:

1. Арештоване майно є зібранням колекційного значення, що має енциклопедичний характер. Констатуючи це, комісія визначає, що зібрання не було випадковим. Про те свідчить ретельний підбір предметів, як за епохою (наприклад, 18 ст. представлено європейською літературою, графікою, живописом, меблями, творами ювелірного мистецтва), так і тематично:

- археологічні знахідки з IV тис. до н. е. по XIV ст. н. е.;
- тема "Епоха Олексія Михайловича в історичній літературі 17-20 ст.";
- тема "Історія України в пам'ятках 18-20 ст.";
- тема "Священне писання у рукописах та друкованих виданнях 16-20 ст.";
- оптичні прилади 18-20 ст.;
- жіночий портрет романтичного напрямку (романтизована класика, сентименталізм, академічний романтизм 18-19 ст.);

- іконопис Росії 16-20 ст., України 18-19 ст.;
  - предмети православного культу 18-20 ст. (одяг, начиння);
  - живопис В. Федорова (20 ст.);
  - твори ювелірно-ужиткового мистецтва 18—1. пол. 20 ст.;
  - класична музика на грамплатівках 20 ст., в т. ч. у прижиттєвих записах Л. Собінова, Ф. Шаляпіна, Д. Смірнова, Є. Карузо, М. Баттістіні, Т. Руффо;
  - наукові довідники з бібліографії, біології, фізики, хімії, реставраційної справи.
2. Колекціонером зібрання був О. Б. Ільїн, про що свідчать:
- листування з різними особами на тему колекційного збору та реставрації;
  - свідчення колекціонерів В. Петракова, Г. Сметанюка, І. Анастасьєва, Є. Савченка та інш., висловлені членам комісії та в пресі;
  - наявність фрагментів предметів реставраційної майстерні (палітурня, штампи для карбування, обладнання для хімічних робіт);
  - наявність фрагментів предметів реставрованого та копійного характеру;
  - авторське клеймо на реставрованих предметах.
3. Щодо походження колекції, характеру збору комісія наголошує на таких фактах:
- обмін між О. Ільїним та Кіровоградським державним краєзнавчим музеєм;
  - наявність у колекції книг із позначками про походження з бібліотеки Кіровоградського краєзнавчого музею, обласної бібліотеки ім. Н. Крупської, Рибінської міської бібліотеки ім. Енгельса, Миколаївського обласного музею, фундаментальної бібліотеки Єлисаветградського реального училища, бібліотеки Кіровоградського державного педагогічного інституту ім. О. Пушкіна і т. д.;
  - серед стародруків є книги з бібліотек св. Софійського кафедрального собору (Київ), Почаївської Лаври, Києво-Печерської Лаври;
  - певна кількість сучасної релігійної літератури та стародруків подарована О. Ільїну ієрархами Російської Православної церкви, про що свідчать дарчі написи;
  - листування з різними особами свідчать про тяжіння О. Ільїна до нееквівалентного обміну, а інколи й до присвоєння чужої власності.
4. Зібрання О. Б. Ільїна не було зареєстровано органами влади у відповідності до нині діючого Закону УРСР "Про охорону і використання пам'яток історії та культури" 1978 року та "Положення об охоране и использовании памятников истории и культуры", яке Рада Міністрів СРСР затвердила постановою 16 вересня 1982 р. за № 865 і яке продублювала Рада Міністрів УРСР у тому ж році. В розділі другому цього Положення "Государственный учет памятников истории и культуры" — повідомляється:
5. Собиране старинных документальных памятников, произведений древней живописи и древнего декоративно-прикладного искусства органи-зациями либо гражданами допускается при наличии специальных разрешений, выдаваемых:
- Министерством культуры СССР и министерствами культуры союзных республик — на собиране произведений древней живописи и древнего декоративно-прикладного искусства;
- главными архивными управлениями при Совете Министров союзных республик — на собиране старинных документальных памятников. Разрешения на собиране древних рукописей и старопечатных книг выдаются по согласованию с Академией наук СССР или с Академиями наук союзных республик.
- Специальные разрешения гражданам на собиране указанных культурных ценностей выдаются по рекомендации соответствующих научных, общественных или иных организаций.
6. Специальные разрешения на собиране культурных ценностей подлежат обязательной регистрации в тех местных государственных органах охраны памятников, на территории которых разрешено собиране этих ценностей.
- Данные о всех собранных культурных ценностях организации и граждане обязаны предоставлять в местные государственные органы охраны памятников, зарегистрировавшие разрешение на собиране, для регистрации собранных предметов, представляющих историческую, научную, художественную или иную культурную ценность, в списке вновь выявленных объектов.
7. В случае нарушения организациями или гражданами порядка собиране культурных ценностей разрешение на их собиране подлежит аннулированию, а собранные ценности могут быть изъяты в соответствии с законодательством союзных республик. (Згідно з Законом УРСР "Про охорону і використання пам'яток історії та культури" ст. 26 та ст. 136 Цивільного кодексу УРСР).
8. Найденные гражданами документы и предметы, которые представляют историческую, научную, художественную или иную культурную ценность и собственник которых не установлен или в силу закона утратил на них право, предъявляются государственным органам памятников для решения вопроса о принятии их на государственный учет как памятников истории и культуры.

Жодне із перелічених положень законодавства стосовно колекції не виконувалось.

З допомогою експертів Києво-Печерського державного історико-культурного заповідника та державного музею коштовностей України комісія визнала, що вилучене майно О. Б. Ільїна містить велику кількість речей, творів мистецтва та книг, що мають якість унікалів, і за усіма показниками належать до категорії національних історико-культурних цінностей.

Доля зібрання О. Ільїна стала предметом зацікавлення світової громадськості, про що свідчать публікації у пресі України, Росії та США. Так, провідний експерт бібліотек Конгресу США Харрі Ліч підкреслив, що відкриття величезної приватної колекції є "важливою подією історичною та культурною, бо через зрадливість історії їх існує не так багато". А Олександра Гусєва — спеціаліст відділу рідкісних книг Російської Національної бібліотеки в Москві — наголосила, що подібні колекції могли б коштувати мільйони доларів США.

Отже, комісія вважає, що при вирішенні подальшої долі арештованого майна О. Б. Ільїна, як можливої державної власності, до нього слід ставитись як до колекції унікального значення і передати її установам, що з максимальною ефективністю забезпечать зберігання, вивчення та використання зібраних раритетів. А саме: обласному краєзнавчому музею та обласній науковій бібліотеці ім. Д. Чижевського, в яких існують відповідні сховища. Такий поділ базується на урахуванні особливостей колекції та підходу до колекціонування її творця — Олександра Борисовича Ільїна. При цьому комісія рекомендує зберігати зазначені частини в цілісному вигляді.

І останнє: комісія наголошує, що поняття колекція вживається в її висновках у значенні: систематизоване зібрання однорідних предметів, що мають науковий, художній, історичний інтерес. (Словник української мови. — Київ: "Наукова думка", 1973, т. 4, с. 218).
Висновки затверджено на засіданні комісії 10 червня 1994 року
м. Кіровоград

Голова комісії — Репало В. М.

Заступник голови комісії — Босий П. В.

Секретар комісії — Чуднов О. В.

Члени комісії: Бокій Н. М., Брайченко О. Д., Гаращенко О. М., Куценко Л. В., Михалкович П. О., Панченко В. Є., Тупчієнко М. П., Смотренко В. В., Шляховий К. В., Чумаченко М. А., Чабаненко Є. М.

15 лютого 1994 року м. Кіровоград

АКТ

експертного обстеження та висновку з приводу книг кириличного друку з колекції Олександра Борисовича Ільїна

Ми, що нижче підписалися, члени науково-консультативної комісії:

Куценко Леонід Васильович, Лукашевич Олександр Анатолійович, Гаращенко Олена Миколаївна, Чуднов Олександр Вікторович, а також експерт — Марченко Галина Денисівна, завідувача науково-дослідним відділом фондової роботи Києво-Печерського державного історико-культурного заповідника, склали цей акт про те, що нами була обстежена велика кількість стародруків (богословської, богослужбової та наукової літератури в хронології з XVI-го по початок XX-го століть). Комісія прийшла до висновку, що кожна із обстежених пам'яток друку має велику історичну та художньо-літературну цінність. Встановлюючи страхову оцінку в доларах США, комісія враховувала кількість полосних та спускових гравюр, сюжетних та орнаментальних заставок, кінцівок, ініціалів та інших прикрас художнього оформлення книги. Раритетні видання та видання старообрядських друкарень у шкіряних оправах були атрибутовані з допомогою методики А. Зернової, каталогів Я. Запаско та Я. Ісаєвича. При оцінці вартості тих чи інших видань комісія враховувала якість реставраційних робіт О. Б. Ільїна (зброшування блоку книги, виготовлення шкіряної оправи з блінтовим тисненням та позолотою, а також виготовлення металевих наріжників із зображенням Євангелістів, середників з сюжетними композиціями Воскресіння, Зішестя в Пекло, Розп'яття, Голгофи, застібок із зображенням Архангелів). Майстер позначив свої металеві вироби монограмою "А. И."

Під час роботи комісією виявлено наслідки незадовільних умов збереження стародруків, що призвело до серйозного пошкодження паперу (грибок, шашіль, шкіроїд, деякі книги повністю зацементовані). Для подальшої роботи з книгами потрібно було б провести санітарну обробку всіх книг колекції О. Б. Ільїна.

Гаращенко О. М., Куценко Л. В.,

Лукашевич О. А., Чуднов О. В.,

Марченко Г. Д.

З метою збереження та наукового використання колекції О. Б. Ільїна, у зв'язку з передачею його майна у власність держави (на підставі свідоцтва про право на спадщину, виданого Третьою Кіровоградською державною нотаріальною конторою, реєстр № 2-1716) передати:

- 1. Зібрання і старожитностей, творів мистецтва, приладів, документів, предметів побуту з колекції О. Б. Ільїна — до фондів Кіровоградського обласного краєзнавчого музею.*
- 2. Зібрання рукописів, стародруків та книг з колекції О. Б. Ільїна — до фондів Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського.*
- 3. Організацію роботи, пов'язаної з передачею майна із колекції О. Б. Ільїна до фондів обласного краєзнавчого музею і обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Д. І. Чижевського, покласти на науково-консультативну комісію по вирішенню питань, пов'язаних з колекцією О.Б. Ільїна, створену розпорядженням Представника Президента України в області від 17 січня 1994 р. № 5.*

Представник Президента України

М. О. Сухомлин

м. Кіровоград

19 липня 1994 року

№ 126